

III. DIDACTICĂ ȘI METODICĂ

STRATEGII TRANSDISCIPLINARE DE ABORDARE A CONȚINUTURILOR DISCIPLINEI OPȚIONALE “O ISTORIE A COMUNISMULUI ÎN ROMÂNIA”

Daniela VERMAN*

Abstract: Transdisciplinary strategies of approaching the optional course content „A history of communism in Romania”

Advantages and disadvantages of the optional approach "A History of Communism in Romania" derives from the fact that being a relatively recent period of national history there has been not completed research, and on the other hand, there are a lot of interpretations and polemics on this subject. Transdisciplinary approach of this strategy is optional but a strong formative component. Transdisciplinarity is a stance from which one can start by taking advantage of existing skills to train others.

Learning activities with specific strategies are presented based on transdisciplinary criteria to be met, but also with specific advantages and disadvantages of each. Historical document analysis using double entry journal is a relevant activity forms of interpretation of historical texts. Historical inquiry and investigation are activities that exploit formed skills in other subjects, in specialty those from journalistic classes related to research forming a historical subject, and social interaction skills.

Keywords: *transdisciplinary, historical inquiry, investigation, double entry journal, competence.*

Abordarea disciplinei opționale “ O istorie a comunismului în România” este o provocare pentru orice profesor din învățământul preuniversitar. Dificultățile acestui demers didactic derivă din faptul că, pe de o parte, este o perioadă controversată din istoria recentă, care încă stârnește

* Profesor de istorie, Grupul Școlar „Danubius”, Călărași.

pasiuni în rândul societății, în ansamblul său, iar pe de altă parte, este prea puțin studiată și cercetată de către istorici.

Despre comunism există o perspectivă predominantă, aceea de a critica și condamna acest regim în ansamblul său, fără nuanțarea unor situații. Din acest motiv ar fi un avantaj pentru elevi studierea detaliată a celor 45 de ani de regim comunist, pentru a le oferi posibilitatea de a interpreta obiectiv afirmațiile lansate, în diferite contexte, referitoare la aceasta perioadă. Însă, pe de altă parte, este mult prea devreme pentru a se vorbi de o istorie riguroasă în cazul comunismului, deoarece arhivele au fost studiate în mică măsură, iar istoricii nu au avut timpul necesar și accesul la surse pentru a oferi o perspectivă de ansamblu și obiectivă. De fapt cercetarea arhivelor nu se încheie niciodată, dacă luăm în considerație diversitatea surselor, faptelor relevante și interpretărilor istorice.

Pe lângă analiza documentelor, a manualelor și studiilor recente, istoria comunismului se poate cerceta făcând apel la surse precum memoria colectivă ori individuală, care pot releva elevilor o multitudine de aspecte ale acestei perioade și este important să fie valorificate acum, cât sunt încă prezente în conștiința oamenilor. Evident că aceste surse prezintă numeroase dezavantaje: lipsa rigurozității științifice sau doza ridicată de subiectivism (în alt mod vor prezenta evenimentele un deținut politic și în alt mod un membru al nomenclurii). Dincolo de aceste dezavantaje, valorificarea lor poate oferi elevilor o mare diversitate a opiniilor, a punctelor de vedere, din care decurge și nuanțarea dozei de obiectivitate. O altă exigență referitoare la studiul acestor surse o reprezintă modul în care profesorul îndrumă elevii în analiza critică a surselor.

De altfel, un rol esențial în asigurarea obiectivității necesare unei lecții de istorie îi revine profesorului, care, în opinia mea, trebuie să fie un moderator, un îndrumător al demersului cognitiv și nu un simplu furnizor de informații, interpretări, opinii. În consecință, cu atât mai mult la disciplina opțională “O istorie a comunismului în România” profesorul trebuie să opteze, în cadrul lecțiilor, pentru strategii transdisciplinare, care, încă din anii '70, au fost apreciate ca un model de studiu în care rolul esențial în procesul didactic îi revine elevului¹.

Strategia transdisciplinară oferă elevilor numeroase avantaje: există cadrul formal adecvat pentru organizarea cunoștințelor; este adecvată pentru toate nivelurile de abilitate intelectuală ori stil de învățare; este în totalitate

¹ O. Păcurari, A. Bârcă, L. Sarivan, *Strategii didactice inovative*, București, Centrul Educația 2000+, 2003, p. 14.

participativă, centrată pe elev, bazată pe experiențe anterioare; necesită utilizarea unui *stil activ* de predare; este permanent rafinată, actualizată, ca urmare a feed back-ului utilizatorului de educație². Dincolo de aceste avantaje, strategia de învățare transdisciplinară permite formarea deprinderilor de muncă independentă, stimulează formularea opiniilor, argumentelor și înțelegerea logicii lor, sintetizarea ideilor provenite din surse diferite și astfel, formarea unei imagini proprii, obiective, asupra evenimentelor istorice specifice comunismului.

Discuția privind avantajele și dezavantajele abordării acestui opțional poate continua, însă, important rămâne caracterul formativ al folosirii unor strategii transdisciplinare, respectiv, posibilitatea de a oferi elevilor cadrul formării unor competențe necesare înțelegerii unei perioade din istoria recentă a țării.

În continuare, voi prezenta câteva activități de învățare care au fost propuse elevilor în cadrul mai multor lecții, specifice unor strategii transdisciplinare. Strategiile de predare au fost concepute în conformitate cu tipul de educație actual, care se bazează pe trei competențe fundamentale (piloni ai educației): a învăța să cunoști (a ști), a învăța să faci, a învăța să fii³ cetățean al unei societăți democratice.

Principala cerință pentru asigurarea rigurozității științifice și obiectivității absolut necesare unei lecții de istorie este să se bazeze pe studiul surselor, în primul rând al documentelor. Exigența principală este ca profesorul să propună elevilor activități de învățare pe baza documentelor istorice care să permită realizarea unui demers cognitiv de calitate, dar și un grad ridicat de obiectivitate lecției. În primul rând, profesorul trebuie să precizeze tipul documentului, să comenteze și să stabilească împreună cu elevii gradul său de obiectivitate. În al doilea rând, pentru realizarea unei analize de calitate sarcinile de lucru trebuie formulate clar și concis, iar profesorul trebuie să îndrume activitatea de rezolvare a acestora. În final, trebuie asigurată valorificarea informațiilor descoperite de elevi, prin integrarea lor în fondul general de cunoștințe al lecției, ori al temei.

Dacă ne referim la studiul documentelor, activitatea de învățare cea mai des uzitată este analiza documentului pe baza unor cerințe formulate de profesor, care este extrem de eficientă, fiindcă permite realizarea unui demers cognitiv organizat, îndrumat către obiectivele stabilite în cadrul lecției. Însă, eu

² P. Petrescu, V. Pop, *Transdisciplinaritatea - o nouă abordare a situațiilor de învățare*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 2007, p. 49.

³ *** , *Predarea centrată pe elev*, București, Editura Educația 2000+, 2005, p. 8.

aș vrea să propun un alt tip de activitate de învățare: analiza documentului istoric folosind jurnalul cu dublă intrare. Elevilor li se oferă un document istoric, cerința fiind ca ei să extragă din document câte pasaje doresc, pe care să le noteze în partea stângă a foii, iar în partea dreaptă să noteze motivele care i-au determinat să selecteze respectivele pasaje, impresii, opinii etc. Această tehnică de analiză a documentului istoric prezintă avantajul că oferă elevilor libertatea de a formula aprecieri personale, de a analiza, de a observa, de a interpreta doar ceea ce le atrage atenția. Dificultatea constă în sintetizarea, organizarea și integrarea acestor observații în contextul general al lecției.

Acest tip de activitate de învățare a fost folosit la tema "Economia de tip comunist", respectiv lecția referitoare la "Colectivizare". Pentru a ilustra scopul și metodele folosite pentru realizarea colectivizării, au fost distribuite elevilor fragmente din documente de arhivă⁴, iar ei au realizat un jurnal cu dublă intrare. Observațiile lor au fost folosite pentru a ilustra metodele de realizare a colectivizării, dar și analiza comparativă privind varianta oficială despre aceste metode și realitate.

O altă activitate de învățare utilizată în cadrul acestui opțional, care are ca principal scop valorificarea memoriei individuale și colective, cercetarea unor realități, este ancheta istorică. Valorificarea memoriei individuale este discutabilă, fiindcă prezintă un ridicat grad de subiectivism, deschizând posibilitatea obținerii unor informații distorsionate. Însă, oferind elevilor informații din mai multe surse referitoare la același aspect al unei realități istorice, se poate realiza o analiză comparativă, ceea ce permite formarea unei opinii personale și asigură dezvoltarea spiritului critic. Trecând, deci, peste dezavantaje, o astfel de activitate de învățare are o importantă componentă formativă. Realizarea unei anchete istorice constă în culegerea de informații, realizarea unor filme, interviuri, etc. Desfășurarea acestui tip de activitate de învățare a fost posibilă datorită faptului că elevii de la profilul filologie au specializarea jurnalistică, deci au competențe necesare realizării cercetării și mijloacele tehnice aferente: cameră de filmat, reportofon, posibilitatea de a le prelucra materialele în studioul din școală.

Realizarea unei anchete istorice necesită parcurgerea unor etape: stabilirea unei teme, precizarea obiectivelor, stabilirea sarcinilor de lucru, atenționarea elevilor cu privire la tipul sursei, stabilirea locului, a persoanelor țintă, discutarea unor procedee eficiente de lucru, precizarea modului de

⁴ www.scribub.com și A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie, dos. nr. 140/1952, f. 26-29.

prezentare a produselor finite, realizarea aprecierii finale⁵. Avantajul acestui tip de activitate de învățare este că permite nu atât creșterea volumului de cunoștințe, cât o extindere a perspectivei de observare și dezvoltarea abilităților de a întreprinde un demers individual, ori de grup. Are dezavantajul că se realizează într-o perioadă lungă de timp și presupune mobilizarea unor resurse materiale importante.

La tema “Industrializarea în perioada comunistă” s-a propus elevilor un studiu cu tema “Impactul industrializării - trecut și prezent”, în care grupele au abordat diverse subiecte pentru ancheta istorică, pornind de la trecutul și prezentul familiei, al comunității. Una dintre anchete a fost “Combinatul Siderurgic de la Călărași –trecut și prezent “, în cadrul căreia au realizat interviuri cu foști lucrători din combinat, un film cu starea actuală a acestuia și au prezentat un articol din presa vremii privind inaugurarea unei noi linii de producție în anul 1989. Obiectivele acestei anchete au fost de a ilustra trecutul acestei capacități de producție tipice pentru economia comunistă care, confruntată cu economia de piață, a dat faliment, ruinele sale fiind o mărturie a trecutului comunist al țării.

În cadrul acestui studiu, pe lângă ancheta istorică, elevii au propus investigația cu tema ”Impactul industrializării asupra Călărașului”. Acest tip de activitate de învățare, propusă și de autorii manualului, presupune parcurgerea unor etape: enunțarea de către profesor a sarcinii de lucru, identificarea modalităților prin care elevii pot obține datele/informațiile, strângerea datelor și realizarea unui raport al investigației. În final, informațiile strânse de elevi au fost valorificate și integrate în contextul general al lecției. În cadrul acesteia au fost realizate interviuri, sondaje de opinie, galerii foto care au ilustrat opiniile locuitorilor privind schimbările survenite, atât în peisajul urban, cât și în viața oamenilor, ca urmare a industrializării, toate fiind sintetizate în raportul investigației.

În încheiere, voi prezenta câteva concluzii, desprinse din activitatea didactică privind eficacitatea și impactul strategiilor transdisciplinare.

În rimul rând, este demn de remarcat faptul că implicarea elevilor în activități de învățare specifice strategiilor transdisciplinare este de natură să le formeze aptitudinile și competențele necesare înțelegerii și interpretării, în mod cât mai obiectiv a realităților din diferite perioade istorice.

⁵ M. Manea, E. Palade, N. Sasu, *Predarea istoriei și educația pentru cetățenia democratică – demersuri didactice inovative*, București, Editura Educația 2000+, 2006, p. 222-223.

În al doilea rând, permite antrenarea tuturor elevilor, care pot opta pentru realizarea acelor activități care corespund aptitudinilor și domeniilor de interes personal.

În al treilea rând, permite valorificarea competențelor dobândite la alte discipline. Pentru elevii de la clasele cu specializarea jurnalistică s-au dovedit utile aceste activități de învățare, având în vedere că și-au valorificat și exersat competențele dobândite la orele de specialitate, iar competențele necesare realizării unei anchete, investigații și studiul documentelor pot fi un atu în exercitarea, pe viitor, a profesiei de jurnalist.

În concluzie, strategiile de predare transdisciplinare au un puternic caracter formativ, iar folosirea lor este de natură să stimuleze interesul elevilor pentru studiul istoriei.